

Frenák Pál: „Annyi vagyok, amennyi. Frenák Pál: „Annyi vagyok, amennyi. Semmiképpen nem akarok többnek látszani. A titkaimat pedig meg merem mutatni. Hazudni képtelen vagyok...”

Minimális eszközökkel maximális hatást elérni – ma is ez a célja, túl a ciklusváltáson. Új társulatában ugyanis csupa új táncosokkal dolgozik. A Gördeszkák, a Lakoma, a Káosz, a Blue Spring, a Tricks and Tracks, az Apokalipszis – Frisson, a Fiúk és a Csajok, amelyekkel a fél világot bejárta, és mindenütt komoly sikereket aratott, már a múlté. Mint ahogy az 1999-ben alapított magyar-francia együttes is. A Compagnie Pal Frenak friss darabja, az Instinct – Soha, vagy... már az új éra első koreográfiája.

Minden előadását egy nagyon erős kép hívja elő, ez bizonyára az Instinct esetében is így volt. Bár a gondolati híd szerintem a Gördeszkákkal köti össze.

Én is így érzem. A Gördeszkák és a többi darab, már a pályám legelején is mélyről jött. Nagyon erős érzelmeken alapuló képekből, kivetítésekből alkottam már akkor is. Amikor az Instinctet hoztam létre, pontosan ezt a mélységet szerettem volna megteremteni. Az önmagunkba való belehallgatást. Azt kerestem, mi fogja ezt megmutatni. És itt ez a kivetített tér, a kék szín. Amikor a srácok áttekintenek a gördeszka felett, valószínűleg ezt az utat szeretnék meglátni, amit most érzelmi és gondolati síkon, scenográfiában létrehoztunk. Az első darabjaimban még csak elindultam és haladtam errefelé, itt viszont már belementem. A Gördeszkákban ott volt a létrák vertikális rendszere, amelyből előbb egy ösvény lett, aztán egy út, amit később felhúztam, és megindult egy óriási lebegés. Ott több eszköz volt, amely a célhoz vezetett, ahhoz, hogy megértsük, megfejtsük, miért élünk. Az Instinctben jóval kevesebb színpadi elem van, az út, amelyet a Gördeszkákban kerestem, itt már kikristályosodott, és már benne vagyok egy megteremtett térben. A kép, amely elindult, „olvasható”, és mindenkire szól. Érzéseket, gondolatokat ébreszt. Az ember egész élete önmaga körül forog. Valamilyen formában én is körbejárom magam, így kerülök egyre közelebb az ősemhez. Ahhoz, aki mindig is voltam és leszek. És az ősem most megengedte, hogy teret nyissak neki és konkrétabban fejlődjek.

Három évtizedes táncos és koreográfiai tapasztalatokkal a háta mögött, gondolom, már teljes mértékben színre tudja vinni mindazt, ami lelkiileg és szellemileg is izgatja, érinti.

Még nem. Még mindig nem. Bár ez a mostani darab tényleg nagyon közel hozott önmagamhoz. Ez nem sikerdarab, mégsem zavar. Egyébként sosem törekedtem sikerre, nem az érdekel, hogy mi lesz, hanem, hogy megcsináltam, eladhattam valamit. Az Instinct különös szférát nyitott előttem. Valósággal pulzál a bőröm alatt. Mintha más szólna hozzám.

Arctalan arcokkal beszél, táncosai fehér maszkot viselnek, két apró résen keresztül látják a világot.

Csak a fontosat látják, a lélekre fókuszálnak. Termékeny erő sugárzik belőlük. A lélek, a belső arc sokkal fontosabb, mint a külső. Nagy divat lett manapság a meditáció. A ki vagyok, mi vagyok? Csak az a baj, hogy olyan elméleti síkon foglalkozik velem, nem a megélt dolgokon keresztül. Nagyon kevés üzletembert tudok elképzelni, aki hat-hét órára képes visszavonulni a természetbe. Én igen. A táncosaim is. Vannak, akik túl sokat beszélnek erről, közben sem önmagukkal, sem a libidójukkal, az éltető energiájukkal nem foglalkoznak. Én a G-pontomat is dolgoztatom. Számomra ez sem tabu. Engem az ösztönök is érdekelnek. Hogy mi van mögöttük, mi mozgatja őket. Ez átláthatatlan, végtelen, ugyanakkor produktív terület. Én erről is tudni akarok. Engem az apró elemek is izgatnak. Az energiagócok. A vágyak. Az arcot letakartam, de a két kis rés megadja a lehetőséget a testnek, hogy a másik legapróbb porcikájába is belehallgathasson, és hogy a lelket is átlássa. Fantasztikus felkészültségű

Írta: Új Szó

2008. január 26. szombat - Módosítás: 2008. január 26. szombat

táncosaim vannak. Az én koreográfiáimhoz ugyanis több kell, mint tánc. Millióegy tehetség van a világon, de az én táncosaim egytől egyig kivételes egyéniségek. Várnagy Kristóffal a Marseille-i Nemzeti Balett nem tudott mit kezdeni. Ugyanis nem a személyisége érdekelte őket, hanem a technikai tudása. Baranyai Balázs is Marseille-ben táncolt. Akkor találkoztunk, amikor készült Franciaországba. Aztán jelezte, hogy kész, befejezte. Egy évig várt, hogy jöhessen hozzám. Nelson Reguera Kubából jutott el Ausztráliába, de úgy, hogy közben bejárta a világot, és sehol sem érezte azt, hogy már a helyén van. „Te még akkor is mondasz valamit – jegyezte meg tegnap –, amikor azt hisszük, hogy már minden rendben van. Te még ott is találsz egy részt, amelyen át lehet menni.” De ők is olyan dolgokat hoznak ki egymásból, úgy hatnak egymásra, hogy azon maguk is elcsodálkoznak néha. Én meg nézem az előttem megszülető mozdulatokat, s a szememmel fotózom le. Amit aztán be is építek a koreográfiába. És tudom, hogy holnap megint megszületik valami. Kristófnak és Nelsonnak naponta remek ötleteik vannak. Ahogy két kéz, két fej egymáshoz ér, ahogy hirtelen megáll a tekintetük... állandóan fejlődnek, önmagukat teremtik újjá. Valószínűleg azért vagyunk együtt, mert a táncosaim látják ezt a „belehallgatást”, érzik, hogy átmegyek a bőrükön, sejtem, hogy mit éreznek, és ők is pontosan tudják, hogy bennem mi játszódik le. Én nem az a koreográfus vagyok, aki teoretikusan elmagyaráz, bár én is tudok órát adni, de ami sokkal fontosabb: képes vagyok szintézisbe kerülni, azonosulni velük. Érezni a lelki és szellemi energiájukat, eggyé válni velük. Bizonyára ez is egy adottság. Egyébként Lisával, Lisa Kostur amerikai táncosnővel is úgy találkoztunk, hogy feljött hozzám Párizsban, akkor még egy másik együtteshez kötötte szerződés, és rögtön megéreztem, hogy ő az, rá van szükségem. Belépett az ajtón, ránéztem, és azonnal tudtam, hogy leszerződtetem. Olyan erő sugárzott belőle, hogy elfordultam, ne lássa, hogy nyert ügye van nálam. Két óra múlva már úgy táncolt, mint az Isten nyila. Kevés az ilyen nagy találkozás, ezért felelősséggel tartozunk egymás iránt. Én nem várom el a táncosaimtól, hogy házasságot kössenek velem, csak legyen pontos értékrendszerük, felelősségérzetük.

Régi táncosai, Gergely Attila, Juhász Kata és a többiek már a maguk útját járják.

Ők már messze vannak tőlem. Lisa, Nelson, Kristóf és Balázs nagyobb alázattal viszonyulnak a művészetéhez, és engem is jobban tisztelnek. Attiláék is nagyon erős szintet képviseltek, a mostani táncosaim viszont nagyobb felelősséget éreznek a darab lelkéért. Ez nem kritika a régiek felé, valószínűleg az én jelenlétem is megváltozott. Máshogy viszonyulok hozzájuk.

Milyen instrukciókkal viszi előbbre a táncosait a próbák sűrűjében?

Ezek titkok. De mégsem! A szituációtól függően fel kell mérni nagyon gyorsan, mire van szüksége a táncosnak. Ehhez ismernem kell az egyéniségét. A kérdés csak az: hol a határ, hol a just, hogy csak ennyi kell, pontosan ennyi, se több, se kevesebb. Az is instrukció, hogy egymásba olvadjanak, egymásból szülessenek meg. Ez nem frontális konfrontáció. Még annál is több.

Mintha egyik testből a másikba „folyna át” az elektromos töltés.

Én ezt egyesülésnek nevezem. Agota Kristóf írja egyik könyvében, hogy a végén nem lehet tudni, hogy az a másik létezett-e vagy sem, önmaga vetítette ki, az egész csak az ő képzelete volt, vagy nem. Egy személy vagy két személy volt jelen? Vagy az a másik is én vagyok? Egyébként gyakorlati instrukciókat adok a próbán.

Érzelmi provokációkat?

Sokszor elég, ha csak ott ülök, nézem őket és hagyom, aztán van egy pillanat, amikor azt mondom, hogy: „Stop! Itt fordulj át!” Ez fizikális lehetőség. Rá kell találni az útra a másik táncos testében. Ha felállok és kimegyek inni, azonnal megállnak. Kivárájk, míg visszajövök. Egy másikra

Írta: Új Szó

2008. január 26. szombat - Módosítás: 2008. január 26. szombat

ható erők vagyunk, olyan nagy az átjárhatóság köztünk. Nem kell elmagyaráznunk, hogy mit miért teszünk. Ez nagyon nagy erő. Épp a minap mondta valaki, hogy bemegyek a színházba, még nem csináltam semmit, de a színház már életet kap tőlem. Én is érzem ezt másokban. Bemegy valahova, és nem mindegy, hova ül le, hogyan tartja a testét.

Új darabja, az Instinct – Soha, vagy... egy költemény nyomán született. „egyszer biztosan. most menj el, és vissza ne, majd aztán gyere úgy, mintha nem is találkoztunk volna. mintha soha. vagy mintha nem mi. menj, mert az arcom nyers beton vagy kő. valami félbehagyott. még szinte karcol. – vissza se nézz, menj, mondom.” A pannonthalmi Varga Mátyás verse.

Eloolvastam és csak annyit mondtam: „Ez fantasztikus!” Arról szól ugyanis, amit én szóban nem tudok megfogalmazni, de minden darabomban benne van. Varga Mátyás dedikálta is a versét. Azt mondta: „Neked írtam.”

Fél élete most már vagy húsz éve Párizshoz köti, együttesével keresztül-kasul utazik a világban, Budapesten kevés időt tölt. Ki hívta fel a figyelmét Varga Mátyásra?

Francia feleségem Párizsban ajándékba adta ezt a könyvet. Ő nem beszél magyarul, de sok mindenre kiterjed a figyelme. Építészmérnök. Az Invalidusok Múzeuma belső felújításának az építésze volt, de dolgozott a Louvre-ban is. Varga Mátyás verseit francia fordításban fedezte fel. Lecsapott rá, elkezdte olvasni, majd elém tette. Én meg mentem tovább. Nem foglalkoztam vele. Odébb toltam, ahelyett, hogy legalább belelapoztam volna. Van ilyen. „Olvass, bele, érdekes személyiség” – mondta a feleségem. „Jó, majd elolvasom” – és megfeledkeztem róla. Aztán találkoztam Mátyással, aki pannonthalmi lelkész, az ottani iskola egyik vezetője. Interjút készített velem. Hívtam is rögtön a feleségemet, hogy megismerkedtem egy fantasztikus emberrel. Palikám, az ő könyvét ajándékoztam neked két éve, figyelmeztetett. Nem véletlenül vagyok a feleségemmel.

Mi fogta meg a versben?

Hogy megtanítt nem birtokolni. Arra, hogy nem kell olyan erősen kapaszkodni valakibe. Annak, akit talán a legjobban érzel, szeretsz, a szellemisége ugyanis ott van veled. Vagy egy másik példa: néha elmegy melletted valaki, megérzel benne valamit, de nem szólsz utána, nem állítod meg. Később viszont gyötörni kezd, hogy miért nem tetted meg. Utazásaim során nem egyszer megtörtént már, hogy elment mellettem egy vonat, rám nézett valaki... két vonat, két ablak, két ember és megfogalmazódik az örök szerelem. A nagy találkozás legtöbbször ilyen. Erős pillanatokból születik. A negyven-ötvenéves kapcsolatokat is ilyen momentumok éltetik. Egyetlen pillanat is elég ahhoz, ami miatt egy életen keresztül képes vagyok valaki mellett lenni. Olyat is éreztem már, hogy rendben, ha meg kell halni, akkor legalább az ő közelében.

Minden koreográfiájából azt érzem: igazából csak a titkaival tud szabad lenni.

Annyi vagyok, amennyi. Nem akarok többnek látszani. A titkaimat pedig meg merem mutatni. Nem tudok másképpen funkcionálni. Hazudni képtelen vagyok. A feleségemmel is rögtön az első percben megmondtuk, mit gondolunk egymásról. Amikor közöltem vele, hogy el kell mennem, azt mondta, hogy: „Oké, mehetünk! Kiviszlek a repülőtérre.” És odaadott a másíknak. Elkísért. Azt mondtam neki, most másra van szükségem. Egy másik emberre. Amikor felhívtam, hogy bocs', tévedtem, repülőjegyet küldött, hogy azonnal visszajöhessenek, mert az enyém tíz nappal későbbre szólt. Ehhez nagyon kell szeretni valakit. Engedte, hogy megéljem, amit akarok. Csodálatos nő. Gyakran kérdezik tőlem, mi a legfontosabb dolog az életemben. A hűség. Abban minden benne van. A szeretet, a szerelem, minden.

Az elhagyás is?

Hát nem? Elhagytam, engem is elhagytak, volt, hogy azt hittem, meghalok. A hűség a tolerancia fölé emelkedik. Hű vagy önmagadhoz, egy érzéshez. Elfogadom a másikat olyannak,

Írta: Új Szó

2008. január 26. szombat - Módosítás: 2008. január 26. szombat

amilyen, az összes vágyával, érzelmeivel. A döntő pillanatban természetesen a feleségem is azt mondta, hogy jobban örülne, ha maradnék, nem mennék el. De amikor látta, hogy nem tehet mást, jobb, ha elenged, nem állt az utamba. Volt olyan is, hogy azt mondta: „Menj, csak ne hagyjál el!” Nem kell gyűlölködni. Mindenki annyi, amennyi. Úgysem tud többet adni annál, mint amennyit adni akar.

Mi lesz a következő darab?

Leveszem a maszkokat, és újból megjelenek mint táncos. Lehet, hogy csak egy háromperces szólóban. Elindul a figura. Azt mondja: „Gyertek felém!”

SZABÓ G. LÁSZLÓ